

L'organització i producció documental de la Comunitat de preveres i Confraria de Sant Nicolau de Cervera

Montse Martínez Hernández

Introducció

Aquest article té com a punt de partida un treball final del Màster en Arxivística organitzat per la Universitat de Lleida. Es va fer un treball de classificació del fons de la Comunitat de preveres i Confraria de Sant Nicolau de Cervera que va comportar un estudi previ del funcionament de l'entitat i una anàlisi de la documentació. Aquest treball va ser dirigit per Ramon Alberch.

Les comunitats de preveres han estat molt importants i influents al llarg de la història. Per a Cervera, la Comunitat va ser la seva primera entitat "bancària". Va tenir molta força econòmica i va ser un nucli d'influència en la vida religiosa de la ciutat.

D'aquí la importància que adquireix la documentació de la Comunitat de preveres. Fins al moment, només s'havia pogut estudiar una petita part dels seus llibres. La seva classificació permetrà analitzar amb més profunditat i minuciositat el paper històric de la Comunitat de Cervera.

Origen de la Comunitat de preveres i Confraria de Sant Nicolau

El 27 de maig de 1319 es fundà la Confraria de la Santíssima Trinitat, Puríssima Concepció i Sant Nicolau de Bori¹. Al principi hauria estat només per a sacerdots de la vila, amb l'administració de dos priors, elegits anualment.

L'any 1406 se signà una concòrdia entre el Bisbe de Vic i l'abat de Ripoll, amb la qual s'unia la rectoria, la sagristia i nou beneficis. Més endavant s'hi van acceptar laics, incloent-hi dones.

El 1426 el Sant Pare Martí V aprovava els seus estatuts i les seves ordinacions. La mateixa Confraria descrivia el seu origen uns cent anys després de la seva creació en el llibre major de misses:

Primo se pose a perpetua memoria com en lo any MCCCXVIII dia de cincogesma y q còptauê XXVII de maig. A laor y glia de la Sanctissima y indiuidua trinitat pare fill sct sprit y de la gloriosa verge Maria y sots inuocatio del gloriosissim confessor sanct Nicolau fonch ordenada stabilida ordinatio fraternitat o confraria nomenada dels capellans de la vila de Ceruera y sota certs capitols segons alguns de aquells en aûat seran continuats.

Dels capitols y ordinatio predita se atrobe en lo pnt archiu un treslat auctentic fet p lo discret en pere noguers nô de la pnt vila a cinch del mes de janer any MCCCCXXVI.

Item en dit treslat appar com lo molt honorable en anthoni Tolra nô de la pnt vila fonch lo primer laych acceptat en la dita Confraria dimecres a XXX del mes de octubre del any MCCCLXXXVII y en dia de capitol. Per lo que dona de entrada adita confraria sobre sos bens cinquanta sous censals. Mes aûat assigna als priors de dita còfraria y als confreres de aquella los drets del patroât dels dos beneficis p ell nouâmet fundats ço es de la cabiscolia y sotacabiscolia y altres beneficis segons conste pacte pres p lo discret en berenguer e(i)xameno nô al qual se refer fet a X de juny any MCCCLXXXVIII (...)²

El funcionament de la Confraria va haver de canviar al signar-se aquesta concòrdia. Per la qual cosa, la Confraria de sacerdots o preveres va passar a tenir unes necessitats diferents i es transformà en Comunitat de preveres, però sense haver de deixar d'existir.

Es podria dir, doncs, que la Comunitat de preveres va néixer dins la Confraria de Sant Nicolau. I la Confraria la formaven preveres i, a més, homes i dones laïques.

Una de les proves dels vincles entre ambdues és que els **preveres**, durant el Consell Municipal del 6 de desembre de 1406 (dia de Sant Nicolau), van demanar una de les capelles, que s'estaven construint, **per a** la Confraria de Sant Nicolau.

"Existia d'antic al castell reial de Cervera una capella dedicada a Sant Nicolau, relacionada potser amb la torre del castell que l'any 1257 havia estat cedida pel bisbe de Vic, i que algunes vegades és dita 'Castell del bisbe'. La capella, però, era molt més antiga. És citada l'any 1097 en una butlla del papa Urbà IV adreçada al monestir de Ripoll, i la situa al Castell de Cervera".

El 27 de maig de l'any 1319 s'establí a l'església de Santa Maria de Cervera una **confraria anomenada dels preveres**, sota la invocació de Sant Nicolau. A la primeria del segle XV, quan encara no eren closes les parets del temple, procurà aquesta confraria de tenir una capella pròpia dins l'església, segons ho reporta el discret Guim de Tàrrrega al Consell Municipal de 6 de desembre de l'any 1406, quan diu que *molts*

preveres de la dita vila desigen e cobegen la capella que novellament se construeix en la dita sglésia parrochial de la dita vila ésser dels comfres de sent Nicholau... Pocs anys després, el 1411, veiem com la confraria adquireix la capella cobejada (...)"³

Els admesos

En plantejar-se la identitat de les persones que formaven la Comunitat, Enric Tello⁴ encerta plenament a l'afirmar que com a mínim una part considerable del clergat secular cercherà provenia dels sectors poderosos econòmicament i influents políticament de la ciutat. Situa el seu origen entre la petita noblesa, les professions liberals, els funcionaris i militars, els comerciants i botiguers rics, els "artistes" i els pagesos rics.

Per poder ser admès a la Comunitat de preveres primer s'havien de fer sis mesos de servei gratuït al cor, després s'havien d'examinar de cant gregorià, solfa o d'orgue, i si es passava aquest examen es feia la proposta al Consell. Generalment el nou admès era proposat per algun membre de la Comunitat, feien el jurament i pagaven els diners per ingressar-hi.

El servei gratuït al cor era obligatori per a tots els preveres que volguessin ingressar a la Confraria o a la Comunitat. En alguns casos quedaven exempts d'aquest servei, per motius de parentiu, per malaltia o per haver-lo fet en una altra parròquia.

Les notícies d'admissions estan als llibres de Consells: durant un consell es proposava l'admissió d'un prevere i s'especifica qui el presentava i si havia fet el servei gratuït al cor o no. Aquesta informació també es troba als llibres d'Admissions i als llibres de Capítols.

Els oficis

La Comunitat distribuïa les tasques específiques que havien de fer els preveres en oficis. Cada ofici tenia una sèrie de feines assignades per aconseguir el bon funcionament de l'ens, a la vegada que servia per controlar els beneficis econòmics procedents de les funcions religioses que feien.

Tenien una normativa establerta⁵, amb una descripció detallada dels càrrecs de la Comunitat de preveres i de la Confraria de Sant Nicolau. S'inclouïa la data de les ordinacions en què es van establir aquestes normes.

– 1488. Si algú feia alguna cosa directa o indirecta contra la Comunitat de preveres o la Confraria de Sant Nicolau se'l podia privar de distribucions i "és borrat de la Confraria i de la germandat".

– 1534. Qualsevol prevere elegit per a un ofici havia d'acceptar-lo. Si hi renunciava havia de pagar 5 lliures barceloneses en els tres dies següents a l'elecció; si no les pagava, era privat de les distribucions fins que pagués. Si durant l'any deixava el càrrec havia de pagar 10 lliures barceloneses.

– 1538. Per fer negocis de la Comunitat o de la Confraria fora de la vila, es donaven cinc dies i es pagava la despesa de la cavalcadura i d'un fadrí (i un tant segons el negoci). A fer els negocis hi havien d'anar un procurador o un prior, si aquests no podien, ho havien d'encomanar a un prevere i si aquest no hi anava o no feia el negoci havia de pagar 100 sous.

– 1583. No es podien tenir dos oficis alhora perquè cap dels dos no s'hagués fet bé.

Els oficials principals de la Comunitat de preveres eren els procuradors i els de la Confraria de Sant Nicolau eren els priors.

Des de 1460 fins 1492, només trobem els oficis de procuradors (2), de priors (2) i de consellers (de 4 a 7), i eren les mateixes persones que se'ls anaven tornant.

A partir de 1492, i progressivament, s'anaren incorporant altres oficis a la vegada que s'hi anaven afegint nous preveres. Els oficis que van arribar a ser fixos eren un capbreuer, un bosser, un manador de misses, un procurador d'ànimes, tres oïdors de comptes i l'arxiver (a partir de 1749, són dos). El número de consellers variava de quatre a deu, depenent de les èpoques.

Hi havia altres oficis que anaven oscil·lant al llarg dels anys, un racional, un o dos administradors del Sant Misteri, un administrador de Sant Ramon, Sant Isidre i Santa Llúcia, dos infermers, un mestre de silenci, un o dos baciners d'ànimes del Purgatori, un síndic i un mestre de cerimònies. Trobem també al·lusions a l'ofici d'organista i al de campaner.

Els oficis de rector i vicari, quatre domers, sagristà i cabiscol van existir sempre. El rector, a més, era escollit com a conseller de la Comunitat i Confraria, però curiosament no s'hi anotava el nom de la persona, només "Consellers: el mossèn rector".

L'any 1790 va ser l'únic moment en què es va decidir fer una reducció de càrrecs. Es passà de dos procuradors a un, de dos priors a un, d'un capbreuer i un procurador d'ànimes es passà a un capbreuer i de tres oïdors de comptes i tres consellers es passà a tres oïdors de comptes. Les tasques que fins al moment havien desenvolupat catorze persones es concentraren en set persones.

Durant el Consell que es feia el 28 de desembre s'elegien les persones que havien d'ocupar aquests oficis. Si algun dels oficis quedava vacant abans dels dos anys, s'escollia en el moment que es necessitava.

En els llibres de Consells quedaven anotades amb precisió totes les eleccions, enumerant les persones triades i l'ofici per al qual havien estat elegides. També s'hi feien constar els canvis en les funcions de cada ofici, quan se'n produïen.

Abans d'acabar l'any s'especificava quines persones podien concórrer per ser elegides per a les mateixes tasques que havien fet durant l'any i quines no. Era bastant freqüent que una persona tingués un ofici durant dos eleccions seguides però després havia de canviar d'ofici.

Als llibres de consuetes trobem enumerats i especificats els diferents oficis de la Comunitat de preveres de Cervera.

L'elecció del rector i vicari no queda reflectida als llibres de Consells, probablement perquè tal i com diu Faust Dalmases⁶ el rector era nomenat pel bisbe de Solsona i els quatre domers i el sagristà eren nomenats pel monestir de Ripoll fins a 1774.

No coneixem el sistema de designació dels oficis de sagristà, cabiscol, organista i campaner.

De tots els oficis he cregut convenient només descriure els que m'han semblat més rellevants, bé per les seves tasques organitzatives, bé pel seu control econòmic.

Les tasques del rector i vicari eren dir la missa de l'alba cada dia, el dia de Nadal, les dues Pasqües i les dels diumenges. El rector nomenava els preveres que havien d'administrar el Viàtic i el vicari nomenava els preveres que anaven amb ell, darrere el sagrament per la Processó del Corpus. S'encarregava de pagar a l'harmonista i a l'escombraire.

Els objectius fonamentals dels oficis de procurador i prior, com a màxims oficials de la Comunitat i Confraria, queda palès en el text següent:

Mirar lo be, y utilitat de la Comunitat y Confraria procurant primerament lo honor de Deu, y la utilitat de la comunitat ab tota vigilancia fent que les Rendes de dita Comunitat no sean destruidas, ni perdudas, ans be aumentadas, donant y fent fer diligencia en los plets, y mirant no sia damnificada la Igla y comunitat procurant ab todas veras mantener guardar, y fer guardar, y mantener los privilegios, consuetuts, ordinacions, y ritos antichs.⁷

Per poder arribar a ser procurador o prior s'havien de tenir tres anys de residència a l'església, i havien de renunciar a presentar-se als beneficis dels quals fossin patrons.

Durant el mes de gener havien de presentar els comptes de tot l'any anterior, a l'arxiu, davant els oïdors de comptes i els nous procuradors i priors. Havien d'organitzar la processó de Sant Nicolau i les absoltes. Donaven la comunió als preveres i confreres i vigilaven que tots fessin les tasques que els corresponien segons el seu ofici. Havien d'organitzar els torns per tenir cura dels confreres malalts, donar-los l'extremunció, tenir cura de l'amortallament i d'organitzar l'enterrament.

Estaven obligats a dipositar a l'arxiu els diners que rebien en el termini de vint-i-quatre hores, però no en podien treure.

Podien privar de les distribucions els preveres que hagessin comès alguna imprudència o no hagessin tingut el suficient respecte, privar de misericòrdia els que haguessin actuat malament i aplicar la misericòrdia

a aquells que, havent actuat malament, havien reconegut la seva culpa i havien demanat perdó davant de tots els preveres.

Únicament en el cas dels procuradors i dels priors s'afegeix un capítol sobre el respecte que se'ls havia de tenir:

P(o) acerca del respecte se ha de tenir als procuradors y priors fonch ordenat en lo any 1564 que los preveres respectan als sobredits com a persones que tenen primumientia en lo govern de la comunitat y es be respectarlos perq. de aqueixa manera les coses della aniran ab la deguda rectitut y honra de Deu (...)⁸

El manador de misses havia de portar els llibres de misses, anotant-hi les misses que celebraven els preveres. Ordenaven als preveres les misses que s'havien de celebrar i les cobraven als devots. No podien donar la clau del caixó dels diners, ni els llibres de misses a ningú i havien de donar els comptes a l'arxiver cada tres mesos.

El bosser, segons Ramon Miró⁹, vindria a ser una mena de tresorer actual, encarregat de fer les distribucions.

Estava obligat a assistir a tots els oficis per pagar els preveres i els confreres. No podia pagar a ningú que no hagués assistit al cor, no hagués dit missa, no s'hagués confessat, no hagués administrat algun sacrament, no hagués assistit a sepultura, no hagués arranjat l'altar per dir missa o no hagués ajudat a l'arxiu. No podia pagar ningú que no s'hagués examinat de cant.

Havia de portar el control dels que assistien a missa o al cor, i dels que hi faltaven.

Havia d'anotar en una llibreta tots els diners de les funcions religioses i el que pagava amb aquests diners.

El capbreuer era el responsable d'escriure els òbits als llibres corresponents, en presència de la família del mort. Havia de fer constar totes les dades de la persona que s'havia mort, especialment, les dades del seu testament, fent constar les disposicions del mort per a la salvació de la seva ànima i els llegats pietosos; havia d'anar apuntant al marge del llibre tot el que s'anava celebrant.

Cobrava les extremuncions generals, els cossos presents, les novenes, els caps d'any i les absoltes generals i pagava als preveres que hi assistien. A més, cobrava a la Paeria el dret de la creu de Sant Nicolau.

No podia entregar la clau del caixó dels diners, ni els llibres a ningú que no fos el procurador.

Els oïdors de comptes havien d'examinar, definir i cloure tots els comptes tocant a la Comunitat i la Confraria, Sant Misteri, Sant Ramon, Sant Isidre i les causes pies.

Havien d'assistir a la major part dels comptes que es feien i firmar al peu dels documents; havien de mirar la rectitud dels comptes, si estaven expedits en la forma que s'havia de fer i si estaven firmats, havien de

repassar els albarans i les escriptures i havien de vigilar que els comptes continuats per l'arxiver fossin correctes.

En resum, havien de mirar-ho tot amb diligència sota pena de transgressió del Jurament.

L'arxiver

L'arxiu eclesiàstic va prendre cos a partir dels decrets del Concili de Trento (1545/1563); en aquest moment, principalment s'encarregava de l'Església i el seu culte, de les causes pies, dels registres sacramentals, dels expedients matrimonials i de defuncions, de l'epistolari eclesiàstic, de lletres i ordres, i de la documentació notarial (la causa eren les atribucions notariales que van arribar a tenir els rectors)¹⁰.

"L'Església ha estat una de les institucions que més ha vetllat històricament pel seu patrimoni documental. A més de comptar amb unes persones encarregades i uns llocs de salvaguarda amb unes mínimes condicions de control, contínuament des del bisbat –a través de circulars i de les visites pastorals– s'obliga a tenir cura de la conservació dels llibres (...)”¹¹

És clar que per a l'Església era important la conservació de la seva documentació. Així mateix la Comunitat de preveres de Cervera creia fonamental la tasca de l'arxiver per al seu bon funcionament. L'any 1790 es va fer una reducció d'oficis, per estalviar-se diners dels salaris, però es va creure que eren absolutament necessaris els dos arxivers.

Des del primer fins als últims llibres trobem la presència de l'arxiver de la Comunitat. L'ofici d'arxiver estava perfectament delimitat, tant les seves obligacions com els seus drets, igual com tots els oficis.

Des del punt de vista actual, la custòdia dels llibres es fa amb l'objectiu de transmetre la història i les tradicions, amb una certa visió de futur.

La idea de la Comunitat sobre la custòdia de la documentació tenia el seu origen en la necessitat de controlar la pròpia economia. Aquest control els permetia viure i obtenir uns guanys econòmics per a l'església i per a tots els seus membres. L'arxiver era un ofici important perquè custodiava la documentació de la Comunitat i Confraria.

A l'estudiar els altres oficis, hem pogut veure que tots utilitzaven els seus propis llibres, el manador de misses, el bosser, etc. i també queda palès que aquests llibres, així com els diners recaptats per cada oficial, anaven a parar a l'arxiu, del qual no es podien treure sense el permís dels procuradors i dels priors.

També hem vist que alguns dels documents que empraven altres oficials havien d'anar firmats per l'arxiver.

Així doncs, no només feia la funció de custodiar els documents, si no també la de supervisar-los, i reproduir-los, mirant que tots tinguessin l'estructura estipulada.

L'arxiver tenia un pes específic bastant important dins la Comunitat de preveres com a garantia de la fiabilitat de les anotacions dels llibres. A la vegada, ell també estava sotmès a un control per part dels procuradors i dels priors. En alguns comptes, també estava sotmès al control dels oïdors.

Una altra de les seves tasques era la de comprovació de drets, per exemple, en el cas de causes pies que deixaven uns diners per maridar donzelles, ells eren els encarregats de comprovar si aquestes complien els requisits per poder cobrar.

L'arxiver no podia deixar en préstec els llibres i si els deixava havia d'estar-hi present i vigilar que la persona que els llegia, no hi escrigués, ni els malmetés arrencant-hi pàgines.

L'existència de l'arxiver a la Comunitat de Cervera ens ha servit perquè els llibres d'aquest fons hagin arribat fins als nostres dies. Gràcies a ells ha estat possible que les sèries principals, com els llibres de Consells, hagin arribat a nosaltres íntegrament, i ben conservades. No cal dir, però, que altres arxivers, posteriorment, van fer-hi un treball important en la conservació d'aquest fons.

La Comunitat va elaborar dos documents on s'especifiquen les obligacions de l'arxiver:

1. *Notas de algunas noticias per lo govern del Arxiver*¹². Aquest document ens descriu d'una manera metòdica i concreta els documents específics que feia l'arxiver.

Semblen les instruccions que una Administració actual faria als seus treballadors, perquè eren instruccions precises de redacció de documents administratius (les dades que havien de tenir, la data, on i qui havia de signar el document, etc.).

2. *Offici de Archiver, y sas obligacions*¹³. En aquest document es descriuen les feines diàries de l'arxiver, a un nivell més general. Es parla de la custòdia i vigilància de la documentació i de l'arxiu.

El decret d'unió

Un dels documents més importants és el decret d'unió¹⁴ que es va fer i aprovar durant l'octubre de 1781. La importància d'aquest document radica en el fet que es posava sobre el paper el sistema d'organització que la Comunitat i Confraria utilitzaven des del segle XIV.

El propòsit d'aquest decret és que la Comunitat i la Confraria quedessin unides entre si i per sempre, de manera que les dos passessin a formar un sol cos eclesiàstic. Sabem que fins aquest moment eren dos cossos complementaris i que aquesta unió en els termes que s'exposaven en aquest decret ja existia.

El Bisbe va manar fer el decret en un moment en què s'havia prohibit l'existència de confraries i era la manera per que la Confraria de Sant Nicolau no hagués de desaparèixer i pogués continuar funcionant.

El decret estipulava que per evitar plets i confusió, totes les rendes, censos i fundacions es portarien per separat i se n'encarregarien els oficials respectius de la Comunitat i de la Confraria. Això era una cosa que ja es feia.

Es mantenia el sistema d'admissió a la Comunitat i a la Confraria (segons el decret de 1768), s'havia de ser sacerdot i haver fet el servei gratuït de sis mesos (excepte el rector els domers, el sagristà i l'organista) i haver passat l'examen de cant gregorià; el preu d'ingrés continuava essent el mateix. Continuen així les mateixes limitacions per a l'ingrés a la Comunitat i a la Confraria.

Es continuava mantenint (des de les Ordinacions de 1561) la jubilació als preveres o confreres que portaven 40 anys de residència i també l'assistència als preveres i als confreres malalts. Això ens fa saber que la funció social i els privilegis dels preveres continuen, no hi ha grans canvis, doncs.

Tots quedaven obligats a entregar les caritats de misses al manador de misses, als procuradors o als priors. D'aquesta manera es reafirmava el control econòmic sobre els membres de les dues entitats.

Abans de participar de les distribucions tothom havia de prestar jurament i observar les ordinacions, com a garantia que els preveres se sotmetien a complir-les.

La influència econòmica

M. Àngels Adroer explica a la introducció de l'inventari del fons de la Comunitat de preveres de Santa Maria de La Bisbal¹⁵, que els preveres eren generalment fills segons de famílies benestants, adscrits a un benefici personal, i que cada un d'ells havia d'aportar un capital a la Comunitat, que s'invertia en censals perquè produís rendes.

Es distribuïen la realització de les funcions religioses i participaven dels ingressos que proporcionaven. Cada nou ingrés havia d'aportar un capital que no fes minvar la renda global malgrat la presència d'un nou beneficiat.

Enric Tello¹⁶ afirma que la major part dels preveres provenien de famílies benestants. Per la quantia dels seus béns, els delimita en el 10% dels habitants amb més de 1.000 lliures de renda. Això determinaria la naturalesa de les relacions entre la institució eclesiàstica i la Comunitat de Cervera.

Segons l'article d'Enric Tello¹⁷, s'haurien establert unes relacions mercantils de compra-venda d'adjudicacions de beneficis. El control de les quals sembla haver estat repartit entre confraries com la del Sant Esperit o la de Sant Nicolau, la pròpia Comunitat de preveres o el Bisbat de Solsona i el monestir de Ripoll.

L'Església actuava com a entitat financera i rendista a la vegada. Els rics invertien en la fundació de beneficis, causes pies, capellanies i misses entre d'altres motius perquè l'Església podia funcionar com a llur particular caixa d'estalvis.

Per a Santiago de Llobet¹⁸, la casa de pagès establia una circulació de capitals dins l'església que retornaven a la família, o bé pel manteniment del fill col·locat (benefici eclesiàstic i personat) o dels fills encara per situar (causa pia).

A partir de l'estudi d'Enric Tello sobre la Cervera del segle XVIII s'estableixen unes dades que són força representatives de la influència econòmica de la Comunitat. Aquesta influència es pot fer extensiva als segles XVI i XVII, sobretot pel que fa als ingressos de la Comunitat. Però per poder donar dades concretes sobre el patrimoni i la liquiditat de la Comunitat i de la Confraria, s'haurien d'aplicar estudis econòmics a diferents èpoques històriques.

Una part de les terres de què disposava en 1744 el clero secular cer-verí, el 43,3% del total, apareix al cadastre a nom de la Comunitat de pre-veres com a tal. Es pot suposar que aquesta quantitat incloïa els béns que eren privatis de la Confraria de Sant Nicolau. Una altra part, el 54,8% corresponia a beneficis com els de rectoria o cabiscolia que eren privatis dels ocupants d'aquests càrrecs, o bé de beneficis concrets. L'adjudicació d'aquests beneficis entre els preveres de la Comunitat era objecte de complicades negociacions i transaccions. finalment, una part molt petita, l'1,8%, era propietat de causes pies o capellanies.

La Comunitat de Preveres té 63,1 ha de terra avaluades en 13.507 lliures. Vint-i-set preveres apareixen al cadastre-manifest de 1744, amb patrimonis particulars, els quals representen 87 Ha de terra d'horta i de regadiu que es va avaluar en 15.207,5 lliures més onze cases que feien un total de 4.160 lliures i 2.177,5 lliures en censals.

Si ho sumem tot, la terra en mans del clero secular el 1744, eren 150 ha estimades en 28.714,4 lliures, això és, un 4,6% de la superfície total i un 7,4% del seu valor.

L'església parroquial de Cervera era, de molt, el principal censalista de la ciutat i d'una considerable zona de la Catalunya central, amb un capital que durant el primer terç del segle XIX podria haver estat encara per sobre de les 100.000 lliures, i que arribà, al segle XVIII, fins a les 300.000. Les pensions de censal eren la principal font d'ingressos de la Comunitat de Preveres d'aquesta població.¹⁹

Dir que l'església parroquial de Cervera estava al costat dels poderosos és quedar-se curt. L'Església era, en un sentit força literal, un poder entre els principals a escala local i comarcal.

Aquesta teoria queda reafirmada en molts dels documents del Fons, per no dir en tots. Es podria afirmar, sense por a equivocar-nos, que molts dels llibres de la Comunitat són en realitat llibres d'un banc, però encoberts sota els conceptes religiosos de donacions.

Durant el segle XIX l'economia de la Comunitat va començar a anar malament. De primer per la guerra i les males collites, més endavant a causa de la llei de Desamortització. Fruit d'aquesta crisi econòmica la

Comunitat de preveres envia una carta al Vicari general, l'any 1812, on queda reflectit que les principals fonts d'ingressos són els censalistes.

La Com(d) de P(bros) de la pnte Ciudad con el mas devido respeto â V.S. expone: Que se halla en el dia reducida â la mayor pobreza de modo que tiene el sentimiento y pena de ver mendigar â alguno de sus individuos, y mira muy cercanos â otros â lo mismo. Proviene esto del entorpecimiento del cobro de sus rentas de las que la mayor parte concisten en censos los que ni ahun con la fuerza pueden cobrarse de los contribuyentes por tener y estar agotados casi todos los recursos de los deudores.

Esta dificultad que empezó en el principio de la guerra ô alomenos en 1809 crece y se multiplica cada año. Puede esta Com(d) manifestar que de la renta de mas de 6.000 lliures que tiene en censos que cobrar el collector cada año, de las que solo un regular atraso en tanta multitud de censos, podía disponer este cuerpo en beneficio de sus individuos, no ha cobrado mas alla de la mitad en 1809, y como una tercera parte en 1810, y con considerable rebaja en 1811. A esta disminucion de rentas se añadió la de los productos de las tierras propias de la Com (d) por haverse perdido toda la cosecha de granos en 1810 en que cayó en manos del enemigo.²⁰

El fons

De bon principi es va plantejar el dilema si ens trobàvem davant dos fons, un de la Comunitat de preveres i l'altre de la Confraria de Sant Nicolau, o si consistia en un sol fons.

La decisió va ser la de respectar la unitat del fons, perquè aquesta documentació s'ha conservat junta al llarg de la història i ha arribat junta a l'arxiu.

Separar els llibres de la Comunitat de preveres i de la Confraria de Sant Nicolau és deixar dos fons incomplets. Als llibres de Consells consten les reunions amb preveres i confreres; es feien unes úniques eleccions de persones per als oficis (s'escollien els procuradors, els priors, etc.). També hi constaven les admissions dels preveres i dels confreres.

Al Llibre de Consells (1510-1537) hi trobem una referència que ens ajuda a decidir que la Comunitat i la Confraria eren dues entitats unides:

*A onze del mes d'abril de l'any corrent [1528] apres que per la venerable **comunitat** ha donat facultat i **plens poders** als venerables mossen Cristòfol Barruffet i a mossen Francesc Fuster preveres procuradors de la dita comunitat i als venerables mossen Joan Solanelles i mossen Lluís Montaner preveres priors de la venerable confraria de Sant Nicolau per a negociar i tractar amb els magnífics paers de la present vila²¹.*

La majoria dels llibres referents a comptes, estaven supervisats per les mateixes persones, els procuradors, els priors i els oïdors de comptes, tant si els llibres eren de la Comunitat com si eren de la Confraria.

Hi ha llibres que pertanyen a la Comunitat de preveres, els d'òbits i els de procura, i a la Confraria de Sant Nicolau, els de misses i priorat, però mantenen una mateixa estructura. Els de procura i priorat, eren llibres d'entrades i sortides on durant el mes de gener s'hi feia un balanç de l'any anterior que era signat pels oïdors de comptes.

La Confraria va desenvolupar en el seu interior la creació de la Comunitat. I posteriorment, la Comunitat es va estructurar dins la parròquia i la Confraria va continuar per una vessant més laica. Segons aquesta hipòtesi la documentació d'ambdues tindria un mateix origen, encara que després s'haguessin diversificat.

Per poder-se fer una idea del volum de documentació que conté el fons cal saber que té 611 unitats documentals, més 173 pergamins (inventariats), que suposen uns 37 metres lineals.

El fons té el seu origen en la documentació que van generar durant alguns segles (del XIV al XX) la Comunitat de preveres i la Confraria de Sant Nicolau.

Cal dir, però, que es conserven pocs documents del segle XIV: la majoria són capbreus de misses, d'òbits, de funeràries i algun censal.

El document més antic del fons és un capbreu del censal dels òbits que data de 1316²², i el llibre de Consells més antic comença el 1460²³.

El Concordat de 1851 entre Roma i Madrid, suprimeix la personalitat i l'organització de les comunitats de preveres²⁴, però l'abundància de documents posteriors a aquesta data, ens fa pensar que això no es va portar a la pràctica a Cervera.

Precisament durant el període 1855-1878 tenim una correspondència que reflecteix una lluita legal entre la Comunitat de preveres i la Dirección General de Venta de Bienes Nacionales, que va durar 23 anys, durant la qual la comunitat va escriure a Roma i també al bisbat de Solsona, per demostrar que els béns de la Comunitat eren inalienables, i la van guanyar.

La majoria de documents acaben durant el segle XIX, però n'hi ha alguns que finalitzen a principis del segle XX, principalment abans de 1914.

El llibre més important posterior a 1914 és un Llibre d'Ordinacions (1781-1936)²⁵. En aquest hi ha les Ordinacions de l'església fetes l'any 1781, els responsos i les oracions del dia de Capítol, la fórmula de jurament per ingressar a la Comunitat i a la Confraria, i al final del llibre trobem una relació dels preveres residents tant de la Comunitat com de la Confraria, en aquesta relació hi consta el nom, dia d'admissió i el dia de l'òbit. Les últimes anotacions són òbits dels anys 1923, 1928, 1930, 1932 i 1936.

També posteriors a 1914 són alguns llibres de Causes pies, l'últim dels quals arriba a 1921²⁶.

La documentació generada durant el segle XX, no té una importància rellevant, perquè aquests documents havien estat iniciats amb anterioritat i únicament contenen algun tipus d'anotació final que no implica però, que la Comunitat de preveres hagués tingut un funcionament organitzat durant el segle XX.

El més probable és que la Comunitat anés perdent importància progressivament, i encara que, potser, existia formalment, eren pocs els seus membres i poca la influència que tenien. Prova d'això és que l'últim llibre de Consells finalitza l'any 1899²⁷.

Com a curiositat, l'anotació més moderna la va fer Agustí Duran i Sanpere:

Els fulls en blanc que completaven aquest llibre han estat trets per a utilitzar-los per a la formació dels inventaris de l'arxiu. Viladrau, 26 de desembre 1938. (Signatura: Duran i Sanpere)²⁸

El quadre de classificació

El fons de la Comunitat de preveres de Cervera no disposava d'instruments de descripció tret d'uns inventaris antics i un quadre de classificació que es va fer per poder consultar alguna de la documentació del fons.

Després d'haver fet una anàlisi a fons de la documentació, i d'haver establert les sèries documentals –i d'haver estudiat altres quadres de classificació de comunitats de preveres– el quadre de classificació va sortir d'una manera natural i senzilla:

La secció d'administració general: qualsevol institució mínimament organitzada té documentació d'aquesta secció, és indispensable per al funcionament de la institució.

La Comunitat de preveres de Cervera té un gruix important de documentació que pertany a aquesta secció. La sèrie més important són els llibres de Consells. Però les altres sèries tenen un paper important en l'organització de la Comunitat: les admissions, les ordinacions i decrets, les consuetes i la documentació notarial.

Gràcies als documents que pertanyen a aquesta secció he pogut estudiar l'organització de la Comunitat i de la Confraria.

És una llàstima que no es conservi tota la correspondència perquè seria una sèrie de molta importància. Els llibres de Consells tenen referències de cartes que es decidia d'escriure-les durant els consells i que no han arribat als nostres dies.

La secció de comptes i rendes: aquesta secció també és indispensable per a qualsevol institució, però d'una manera especial en el cas de la Comunitat de Cervera.

En primer lloc, i tal com ja hem explicat, la Comunitat de Cervera va ser una institució molt influent a nivell econòmic, no només per a

Cervera, sinó per a tota la comarca. La Comunitat va funcionar com una entitat de finançament per a famílies benestants²⁹.

En segon lloc, les funcions religioses de la Comunitat s'organitzaven al voltant dels diners, fundacions, causes pies, beneficis, etc.

En tercer lloc, el nombre de membres de la Comunitat, el volum de funcions a realitzar i el volum de diners que movien requerien una organització estricta.

Tot això implica que la institució necessitava per al seu funcionament diari una estructura organitzada tant a nivell personal, mitjançant els oficials, com a nivell econòmic, mitjançant la documentació.

La secció d'administració del culte: aquesta és la secció més petita en volum de documentació.

Es podria dir que part d'aquesta documentació també és econòmica, perquè als llibres majors de misses, generalment s'anotava també el preu de la missa.

També caldria dir que els llibres que parlen dels oficis de la Comunitat podrien estar en aquesta secció, però s'han posat a la d'administració general perquè són llibres d'instruccions concretes i d'estructuració del treball més que del culte en si.

Quadre de classificació del fons de la Comunitat de preveres de Cervera

1. Administració general

- 1.1. Admissions. Capítols. Consueta. Decrets i ordinacions
- 1.2. Llibres de Consells
- 1.3. Causes i concòrdies
- 1.4. Correspondència
- 1.5. Certificats. Documentació notarial: testaments, capítols matrimonials

2. Comptes i rendes

- 2.1. Beneficis i causes pies
- 2.2. Fundacions i marmessories
- 2.3. Col·lecta i bosseria
- 2.4. Dipòsits i dèbits
- 2.5. Priorat
- 2.6. Procura i partilla
- 2.7. Comptes de terces i generals
- 2.8. Censals
- 2.9. Capbreus de misses i d'òbits
- 2.10. Rendes de misses i d'òbits
- 2.11. Junta de l'obra parroquial
 - 2.11.1. Inventaris

- 2.11.2. Actes
- 2.11.3. Rendes
- 2.11.4. Comptes de la marmessoria de Valls
- 2.11.5. Comptes generals i particulars
- 2.11.6. Recompensacions de la fàbrica de l'església
- 2.11.7. Minerva
- 2.11.8. Notes de govern interior
- 2.11.9. Memorials, convenis, enterraments, campanes
- 2.11.10. Correspondència
- 2.11.11. Actes i resolucions de la Junta de l'obra

3. *Administració del culte*

- 3.1. Misses, òbits, absoltes i aniversaris
- 3.2. Capbreus de funeràries. Defuncions i enterraments
- 3.3. Albats
- 3.4. Calendaris
- 3.5. Matrimonis
- 3.6. Baptismes
- 3.7. Excomunionis

4. *Col·leccions factícies*

- 4.1. Pergamins

Les sèries

En la descripció de les sèries hem anotat el que hem considerat més important, això és, les dates extremes de cada sèrie, la quantitat de unitats que les componen, el tema de cada sèrie, l'autor dels llibres, l'estructura que segueixen i la informació que en podem treure.

Els fons d'arxius eclesiàstics ens proporcionen una sèrie de coneixements històrics per a la genealogia, la demografia, el folklore, les relacions entre classes socials, l'economia, l'agricultura, la indústria i el comerç³⁰. Això, tret de la indústria i el comerç, es pot aplicar al fons de la Comunitat de preveres de Cervera.

1. **Administració General**

1.1 **Capítols.** Dates extremes 1497/1930. 6 volums.

Aquests llibres reproduïen les reunions de la Confraria de Sant Nicolau anomenades dia de Capítol. Es feien tres dies l'any, els dies dels Sants Innocents (28 de desembre), el divendres després de pentecostès o de sinagoga (a finals de maig o principi de juny) i el divendres des-

prés de Sant Miquel de setembre (dia 29 de setembre, solia caure a principi d'octubre).

L'estructura d'aquests llibres: el nom dels priors, els preus que es pagaven per a l'ingrés a la Confraria, fórmules de confessió, oracions (alguna vegada hi ha la fórmula de jurament), relació de pagaments de censals per misses o altres, i s'hi anotava els noms dels confreres que ingressaven durant l'any.

Ens donen informació sobre els noms dels priors i les persones que eren confreres. Els llibres de capítols ens proporcionen una llista de confreres especificant si són eclesiàstics o laics, i a partir de 1676, distingeixen entre confreres "hòmens" i "confraresses"³¹.

També ens proporcionen informació sobre els nous ingressos, els seus noms i els diners que pagaven, moltes vegades també el nom de qui els "presta" jurament.

1.1 Ordinacions i decrets. Càrrecs. Dates extremes 1579/1936. 8 volums i 1 lligall

Aquests són una sèrie de llibres molt diversos, que no tenen una mateixa estructura, però que pel seu contingut ens donen força informació referent a la manera de funcionar de la Comunitat i de la Confraria.

Hi ha un llibre d'ordinacions, dos de decrets del Bisbat i un de decrets de visita, un d'actes d'una Comissió, i la resta és documentació sobre instruccions de diferents oficis, la fórmula dels juraments, reglaments, etc.

1.1 Admissions. Dates extremes 1781/1928. 3 volums.

En aquests llibres s'inscrivien les admissions a la Comunitat de preveres. L'estructura que tenen és la data del Consell durant el qual fou aprovada la seva admissió, el nom de l'admès, després s'especifica si era propietari i obtentor d'algun benefici, si era admès en qualitat d'ecònom o d'originari, si era obtentor i resident, també es diu de quin benefici era obtentor, i qui l'havia fundat. Aquestes entrades les signava l'arxiver.

La informació que ens donen aquests llibres és sobre el sistema d'admissió a la Comunitat, les persones que podien ser admeses, per què i els beneficis que hi tenien.

1.1 Consueta. Dates extremes 1615/1815. 8 volums i 1 lligall.

Aquests llibres es feien quan era necessari, per ordenar les funcions d'algun ofici, o quan algun bisbe ho manava, sempre es prenen ordinacions antigues com a punt de referència.

Una de les consuetes va ser producte d'una visita que va realitzar el Bisbe de Solsona, Pedro Puigmarí i Funes, a l'església de Cervera. Segons es despren del seu escrit, hi va trobar tal desordre i desorganització en el funcionament de la Comunitat i Confraria que va manar que

es fessin unes ordinacions per establir l'organització i les obligacions de cada ofici.

En els llibres de consuetud hi podem trobar un recull de la normativa referent a certes obligacions que es van anar establint durant les Ordinacions que va fer la Comunitat de preveres. En aquests, s'especifica amb claredat les obligacions i els drets (sobretot econòmics) que estaven vinculats a cada ofici.

Estan dividits per oficis, hi posa el nom de l'ofici i a continuació s'explica les seves obligacions i els seus drets.

Ens donen informació molt clara i específica dels oficis en què estava organitzada la Comunitat, les obligacions que tenia cadascú i el sou que es cobrava. I a través d'aquestes explicacions s'hi reflecteixen alguns costums i rituals religiosos.

1.2 Consells. Dates extremes 1460/1899. 12 volums.

Reprodueixen els consells de la Comunitat de preveres i de la Confraria de Sant Nicolau.

Es començaven el 28 de desembre de l'any (algun cop el 29). Aquest mateix dia es feien les eleccions per optar als oficis de la Comunitat.

Els llibres contenen les actes del Consell que se celebrava el 28 de desembre de cada any i, a més, sempre que fos convocat el Consell per debatre algun tema.

Primer, s'enumeraven les persones elegides per als oficis, amb alguns aclariments referents als oficis, i, a partir de 1645, s'anotava el jurament. Durant l'any, es plantejaven temes concrets i queda constància de la decisió que prenia el Consell i de la data i lloc en què es feia. Abans d'acabar l'any, es deia quines persones podien tornar a exercir el mateix càrrec l'any vinent i quines no.

Ens parlen dels oficis i la jerarquia i funcionament de la Comunitat de preveres. Ens donen a conèixer els problemes quotidians amb què es trobaven i les resolucions i decisions que adoptaven. Ens donen informació sobre l'evolució de la Comunitat al llarg dels anys. Donen informació molt concreta de temes religiosos com les processons, les rogatives, les celebracions, etc. També ens fan saber les instruccions del Bisbat i els plets que tenien.

A través dels seus Consells ens descriuen les notícies del que estava passant al país i a la ciutat, així podem veure la manera en què ells les interpretaven, la importància que hi donaven. Per tant, mitjançant els llibres de Consells es pot fer una lectura de la història des d'un punt de vista molt peculiar.

1.3 Causes i concòrdies. Dates extremes 1492/1927. 1 volum i 6 lligalls.

Aquests lligalls contenen la documentació referent a plets que tenia la Comunitat de preveres, la documentació de cada plet està cosida i ordenada cronològicament, la qual cosa ens permet seguir l'evolució de la causa fins a la sentència.

És documentació molt important que ens dona coneixements de la manera d'enfocar els casos jurídicament, i ens proporciona informació sobre els béns que tenia la Comunitat i les lluites legals que tenien amb persones que reclamaven aquesta propietat.

1.4 Correspondència. Dates extremes 1542/1887. 2 lligalls.

Hi ha correspondència de la Comunitat i informes i memòries. Aquesta correspondència és molt variada i dona molta informació sobre diferents temes de la història de la Comunitat, però només s'han conservat dos lligalls.

1.5 Certificats i documentació notarial. Dates extremes 1515/1915. 3 volums i 8 lligalls.

Molts certificats de la Comunitat són sobre els preveres, o són certificats que es van presentar a la Comunitat per poder ingressar-hi.

Com a documentació notarial hi ha testaments, escriptures, actes d'arrendaments, nomenaments de beneficis i capítols matrimonials. Aquesta documentació s'ha agrupat perquè tota es refereix a les propietats de la Comunitat excepte els Capítols matrimonials.

És una sèrie de documents molt important perquè conté molta informació sobre les persones que deixaven llegats a la Comunitat (els testaments) i sobre els moviments econòmics d'aquesta, compres i vendes, arrendaments, etc.

2. Comptes i rendes

2.1 Beneficis. Dates extremes 1432/1878. 21 volums i 7 lligalls.

Els llibres de beneficis contenen els capbreus i comptes dels beneficis i els comptes d'alguna capellania.

2.1 Causes pies. Dates extremes 1403/1921. 87 volums i 8 lligalls.

Cada llibre de causes pies en conté una, amb el registre de totes les activitats que havia generat. Hi ha causes pies que tenen més d'un llibre, això vol dir que es pot estudiar la història d'alguna d'elles, des del seu inici fins al seu final.

Alguns dels llibres inclouen còpia del testament, i, en el seu defecte, còpia de les clàusules que afecten la causa pia, després hi posa si havien deixat algun llegat, la dotació de la causa pia i els comptes.

2.2 Fundacions. Dates extremes 1564/1850. 17 volums i 2 lligalls.

La majoria són fundacions de misses. En un llibre hi poden haver les fundacions de misses de moltes persones (s'inclouia també el preu que es pagava per cada fundació).

2.2 Marmessories. Dates extremes 1530/1938. 14 volums i 4 lligalls.

Cada marmessoria tenia el seu propi llibre on el marmessor anotava tot el que decidia i feia.

2.3 Col·lecta. Dates extremes 1517/1840. 27 volums i 1 lligall.

L'autor d'aquests llibres és el col·lector, hi apuntava la col·lecta per mesos, i algunes vegades en dates concretes.

L'estructura dels llibres de col·lecta també és molt diversa, però es podria sintetitzar. Al principi hi ha un índex alfabètic amb nom i cognoms, ofici o procedència i la quantitat. A partir de 1654 s'incorpora un índex per pobles. Després hi ha una divisió per mesos, de Nadal a desembre, fins 1668, i més endavant aquesta divisió ja no es fa. A cada mes hi posaven la quantitat rebuda i la quantitat a pagar, a més dels noms i cognoms, l'ofici o la procedència, dates d'altres pagaments, la quantitat i la suma.

Al final, les anotacions més freqüents que hi trobem són la gent que pagava, dividida per pobles, divisions per sants i festes religioses, servituds i mig serveis, després també hi trobem causes pies, ultres, beneficis dels forasters, confraries, subsidis, capelles, convents rectoria, bacins, etc.

Hi ha molta informació que es pot extreure d'aquests llibres, sobre les quantitats que es donaven, les persones que les donaven, els oficis que tenien, els pobles d'on provenien, i molta més informació implícita en el seu contingut.

2.3 Bosseria. Dates extremes 1781/1875. 2 capses i 1 volum.

La sèrie està composta per quaderns solts, cada quadern correspon a un any determinat.

És una llista de funcions religioses que s'havien de celebrar durant l'any (òbits, ultres, aniversaris), hi consta la persona per la qual s'havien de celebrar, la data i el preu. Algunes vegades també hi consta el nom del prevere que ho havia celebrat.

2.4 Dipòsits. Dates extremes 1463/1900. 25 volums.

Dintre d'aquesta sèrie hi ha dos tipus de llibres alternats entre sí.

Dipòsits del bosser 1463-1643:

Els feia el bosser eren llibres de dipòsits de quotidianes i d'hores.

Aquests llibres tenen a cada pàgina una persona, el dipositari (al capdamunt), les dates dels dipòsits i les quantitats, i al final la suma. Generalment cada any es repetien les mateixes persones.

Podem treure informació sobre les persones que dipositaven i els objectes i quantitats que dipositaven.

Dipòsits de l'arxiver, anys 1561-1900:

Durant l'època de 1625 a 1680 els va fer el racional. En aquests llibres hi ha un recull de les partides i dels dipòsits.

Contenen els comptes de l'armari o caixa donats pels procuradors i priors amb els oïdors de comptes i escrits per l'arxiver. Després, els

dipòsits, amb els noms i les dates (hi ha dipòsits, dipòsits de calzes i de pecúnies). I al final, un memorial de les escriptures.

La informació que ens poden donar és la mateixa que la dels altres llibres de dipòsits, i també sobre els documents que estaven en poder de la Comunitat i de la Confraria.

2.4 Dèbits. Dates extremes 1561/1838. 8 volums.

L'estructura més utilitzada per aquests llibres és la següent:

En una pàgina, al marge, el concepte o el nom de la persona, segueix l'explicació del concepte per al qual es feia l'acte del debitori, amb la data, el nom de la persona que el feia, en poder de qui estava l'acta, i la quantitat que s'havia de pagar. Quasi bé tot són censals, s'especificava també la pensió que s'havia de pagar.

A l'altra pàgina, el nom dels priors que aquell any rebien una quantitat a compte pel debitori, i el nom de la persona que pagava.

Els conceptes més freqüents eren arrendaments –de vicaries o terres– i quantitats de diners. Al marge s'especifica si s'havia pagat el debitori.

Algun dels llibres no segueix aquesta estructura, posen la mateixa informació però redactada en un paràgraf.

2.5 Priorat. Dates extremes 1508/1845. 14 volums i 1 lligall.

Els dos priors de la Confraria de Sant Nicolau elaboraven aquests llibres, encara que tots inclouen anotacions del racional.

En aquests llibres s'hi anotaven ingressos i despeses per a qualsevol concepte que es feien durant l'any.

L'estructura és molt senzilla, hi ha les rebudes o entrades i el concepte (de capítol, de priorat, de nous ingressos) i les dates o sortides i el concepte (de comptes, de cera, de candeles, de causes pies).

El racional feia un balanç o resum quan acabava l'any. Sumava totes les quantitats que hi havia per rebudes i totes les que hi havia per dates. Si les entrades havien estat superiors, els priors pagaven a la Confraria la diferència, si havien estat inferiors, la Confraria pagava als Priors.

En podem treure informació referent a les persones que havien exercit el càrrec de priors al llarg dels anys, la procedència dels ingressos de la Confraria i també l'origen de les seves despeses. A més, ens donen nocions del funcionament de la Confraria, on sembla que els priors feien de purs gestors dels diners, i malgrat ser els màxims oficials es veien supervisats pel racional.

2.6 Procura i partilla. Dates extremes 1410/1897. 10 volums i 2 lligalls.

Els llibres de Procura i els de Partilla són la mateixa sèrie de llibres, només que fins 1724 s'anomenaven llibres de Procura i a partir d'aquesta data se'ls anomenà llibres de Partilla.

Els procuradors de la Comunitat de preveres feien aquests llibres. Cada llibre abastava diversos anys, i contenien les entrades i sortides

que es feien durant l'any per qualsevol concepte. A finals d'any es feia un balanç supervisat pels oïdors de comptes.

L'estructura és paral·lela a la dels llibres de Priorat. Hi trobem les entrades i les deseixides amb les quantitats, però no s'especificava el concepte, fins a partir de l'any 1761 on es va començar a anotar al marge dels llibres. Durant el gener es fa una reunió a l'arxiu entre els procuradors i els oïdors de comptes, on s'elabora un balanç de tot l'any que firmen els oïdors.

En podem treure una informació similar a la dels llibres de Priorat, les quantitats que s'ingressaven i les despeses que tenien, en aquest cas no queden clars l'origen dels diners ni de les despeses fins el 1761 quan es diuen clarament. També ens permet reconstruir l'organigrama de la Comunitat.

2.7 Comptes de terces i generals. Dates extremes 1346/1914. 37 volums i 10 lligalls.

Aquesta és una sèrie on s'han inclòs tots els llibres que contenen comptes generals o concrets, i a més els comptes de les terces, dels quals s'ha conservat el nom que els preveres els donaven perquè dividien els comptes de l'any en quatre terces.

2.8 Censals. Dates extremes 1360/1929. 17 volums i 5 lligalls.

Aquests llibres contenen tota l'evolució econòmica dels censals que té la Comunitat (de vegades s'hi inclou la creació del censal).

Són llibres de molta importància per a la història econòmica de Cervera, per això mateix s'han d'estudiar amb molt deteniment.

2.9 Capbreus de misses. Dates extremes 1376/1829. 4 volums i 10 lligalls.

Són uns quaderns on es registren totes les rendes de la col·lecta de les misses, són molt petits i s'han hagut de posar en lligalls. En total hi ha 144 quaderns.

Els encarregats de fer aquests quaderns eren els col·lectors i, alguna vegada, estaven supervisats pel racional.

Freqüentment, els llibres de misses es dividien per mesos, començaven per Nadal i fins desembre de l'any vinent, a cada mes hi posaven el nom de la persona i la quantitat. Al llarg dels anys s'hi posava també l'ofici d'aquesta persona.

Segueixen els subsidis (d'en Pujol, d'en Roqueta, etc.), els ultres de priorat, algunes causes pies (d'en Martí Puigmolar, d'en Martí Peris, etc.) i, a partir de 1596, el capbreu de la renda del benefici de Santa Tecla fundada per en Pere Canet.

En alguns quaderns hi surten altres misses, també dividides per mesos, censals i aniversaris.

Ens donen informació sobre qui eren els priors i els col·lectors al llarg dels anys, i sobre els diners que s'ingressaven per misses i altres con-

ceptes. També ens donen una idea sobre les misses que s'arribaven a fer al llarg de l'any.

2.9 Capbreus d'òbits. Dates extremes 1316/1787. 4 volums i 11 lligalls.

També són quaderns petits, són un total de 207 quaderns. En aquests quaderns s'hi registrava la renda dels òbits i dels censals d'òbits.

Els feien els col·lectors, i algunes vegades els supervisaven els racionals. Trobem una divisió per carrers o zones, després una divisió per festes o mesos (Nadal, Carnestoltes, març) i a continuació el nom, el concepte i la quantitat, això ho trobem així fins 1438.

A partir de 1438 es feia una divisió per mesos, de Nadal a desembre i el nom, el concepte i la quantitat.

Aproximadament l'any 1450 es començaren a incorporar noves seccions de les quals algunes arribaren a ser fixes i altres no. Serien fixes els capbreus dels mig serveis, els censals d'ultres (d'ultres de procura i d'ultres de priorat), el capbreu deixat per la senyora Magdalena Guerau Vilaplana per als escolans de Sant Misteri, partits respon la col·lecta de les misses a la d'òbits.

Les que només s'anomenen intermitentment són els òbits novells, els censals dels difunts, els òbits dels preveres, els censals de la renda de mossèn Pons i el capbreu de causes pies.

Ens donen informació sobre carrers de Cervera i noms d'algunes zones també sobre els col·lectors. Referent als diners que s'ingressaven en concepte d'òbits i sobre les persones que donaven aquests diners, els noms i l'ofici.

2.9 Capbreus. Dates extremes 1448/1769. 1 volum i 2 lligalls.

També són quaderns petits, n'hi ha 81. Són capbreus diversos, de comptes dels difunts, absoltes, servituds, ultres, mig serveis, causes pies i aniversaris.

2.10 Rendes de misses. Dates extremes 1435/1848. 58 volums i 8 lligalls.

D'aquests llibres n'hi ha dos tipus diferents.

Els llibres de misses que feia el col·lector, on inscrivía el que havien guanyat els confreres de Sant Nicolau per caritats de misses i quotidianes, dividint l'any en terces (primer en tres i després en quatre).

S'hi apuntaven quantes misses havia celebrat cada prevere durant la terça, i per tant, quants diners li tocaven. Al final de l'any es feia una reunió a l'arxiu amb els procuradors i priors de l'any que acabava i els de l'any que començava, amb els oïdors de comptes i amb el racional, on es feia un balanç de tot l'any.

Es pot treure informació referent a la quantitat de misses que es celebraven en cada època de l'any, i quins preveres celebraven la majoria de misses.

Als llibres de misses que feia el manador de misses, hi havia els ingressos de la Confraria de Sant Nicolau per misses, repartits per sants (Sant Nicolau, Sant Rafel), capelles (capella de l'Àngel Custodi), altars (altar del pilar de Sant Joan) i altres conceptes (absents, ultres, devocions).

L'estructura és la següent: llista de preveres, nom de la capella, altar, etc., els noms dels que hi han dit missa i la quantitat; de vegades ho posaven per mesos.

D'aquests en podem treure coneixements sobre a quines capelles s'hi feien més misses i quins preveres les deien, a més de conèixer el nom dels diversos manadors de misses.

2.10 Rendes d'òbits. Dates extremes 1371/1832. 33 volums i 3 lligalls.

Són llibres d'entrades i sortides que feia el col·lector, les entrades provenien de les misses, aniversaris, censals, etc. deixades per òbits, i les sortides provenien dels pagaments pels serveis (pagament de les misses als preveres). Al final de l'any, es feia una reunió per examinar els comptes.

La informació és refereix a les quantitats que deixava la gent per misses quan es moria, per tant, ens permeten saber quines devocions es tenien i la riquesa de les persones.

2.11 Junta de l'obra parroquial. Dates extremes 1392/1897. 10 volums i 11 lligalls.

Aquests llibres tenen una entitat pròpia i un ordre establert ja des que van començar a fer-los. S'ha conservat l'ordre intern d'aquesta documentació seguint un índex general trobat amb la mateixa documentació.

Aquest índex estructura la documentació de la Junta de l'obra parroquial de l'església de Santa Maria en 11 lligalls, dels quals s'ha trobat documentació d'alguns, però d'altres no, entenem que molta de la documentació referent a la Junta de l'Obra Parroquial s'ha perdut o està dispersa en algun altre lloc.

L'índex data de 1829 i organitza la documentació de la Junta d'aquesta manera:

Lligall 1, inventaris.

Lligall 2, actes de propietaris.

Lligall 3, rendes.

Lligall 4, comptes de la marmessoria de Valls.

Lligall 5, primera divisió, restants comptes generals i particulars.

Lligall 5, segona divisió, rebuts.

Lligall 6, recomposicions de la fàbrica de l'església (d'aquest lligall no n'hem trobat cap document).

Lligall 7, Minerva (és una confraria de Cervera, l'únic document que hi ha és una relació dels membres d'aquesta confraria).

Lligall 8, notes de govern interior.

Lligall 9, memorials, convenis, enterraments, campanes.

Lligall 10, correspondència.

Lligall 11, actes i resolucions de Junta.

Tota aquesta documentació ens dona molta informació sobre l'obra de l'església, que produïa un moviment econòmic molt gran al seu voltant, de manera que era necessari organitzar la documentació.

3. Administració del culte

3.1 Misses, òbits, absoltes i aniversaris. Dates extremes 1421/1895. 18 volums i 5 lligalls.

Són els llibres majors de misses, agrupen totes les fundacions de la Comunitat de preveres i de la Confraria de Sant Nicolau per temes. Servien com a manuals de les fundacions que tenien i per tant, de les obligacions que havien de complir i dels ingressos, per censals o en efectiu, que havien de tenir.

A més d'aquests llibres majors, hi hem afegit dos llibres que són índex de fundacions i de fundadors.

En molts s'hi anotaven els oficis que havien estat reduïts i per quina reducció havien estat afectats (de vegades s'incloïa el decret de reducció). També s'hi anotava si la fundació pertanyia a la Confraria o a la Comunitat.

Tenen un índex alfabètic, després, el decret de reducció, si cal, es divideixen per oficis, i dins de cada ofici, les fundacions de misses, aniversaris, solemnitats, absoltes, etc., posant-hi el nom dels fundadors, l'ofici que fundava, la data i la quantitat.

Ens donen informació sobre la gent que feia fundacions, els diners que es pagaven, la continuïtat de les fundacions.

3.2 Capbreus de funeràries. Dates extremes 1386/1718. 27 volums i 1 lligall.

El capbreuer hi escrivia els morts que es produïen a Cervera i rodalies i el tipus de missa que se'ls hi deïa, i si s'havia de fer cap d'any. A partir de 1615 s'anomenaven llibres de generalitats, en contraposició als llibres d'albats que s'anomenaven llibres de particularitats.

S'hi anotava la data de l'òbit, la identitat del mort, amb nom i cognom, ofici o origen o adreça, si havia fet testament i davant quin notari, qui participava al funeral (llista dels noms dels preveres), també s'especifica quin tipus de missa havia demanat, novena, general, cap d'any, absoltes, etc.

Aquests llibres ens permeten estudiar dades demogràfiques de Cervera i dels pobles del voltant, quanta gent es moria, d'on eren, quin ofici tenien, si eren molt devots, si tenien diners, etc.

3.2 Defuncions i enterraments. Dates extremes 1675/1926. 1 volum i 1 lligall.

El llibre és de morts i enterraments.

El lligall conté llicències d'enterrament des de 1917 fins 1926 i certificats de defunció des de 1925 fins 1926.

3.3 Albats. Dates extremes 1596/1887. 5 volums.

Els llibres d'albats contenen les novenes, caps d'any, trentenaris d'òbits i l'enterrament d'albats. Els escrivia el capbreuer i s'anomenaven també llibres de particularitats.

Es dividien per mesos, s'hi escrivia el tema, albats, novenes, etc. i la data, el lloc si és un enterrament, el tipus de missa que es feia i la quantitat que es pagava, també s'apuntava de qui era fill l'albat. A més, s'hi anotava el nom de qui pagava, la quantitat i el concepte.

Al final de l'any es feia un balanç amb els oïdors de comptes.

Es pot treure informació sobre la mortalitat infantil.

3.4 Calendaris. Dates extremes 1602/1664. 2 volums.

Són llibres que tenien escrites les dates en que s'han de celebrar aniversaris, ultres i solemnitats. El de 1664 està en llatí.

Ens donen informació sobre algunes de les celebracions de la Comunitat.

3.5 Matrimonis. Dates extremes 1758/1925. 4 lligalls.

Aquests quatre lligalls contenen certificats de matrimonis, certificats de baptismes i consentiments paterns. També alguns esborranys d'amonestacions (1909-1925).

Tenen l'estructura pròpia dels certificats. Els certificats de baptismes moltes vegades estan grapats als certificats de matrimonis, perquè eren requerits per poder-se casar, i els consentiments paterns són documents que feien els pares davant un capellà per donar consentiment al matrimoni dels fills. En tots aquests documents, consten els noms dels nuvis, dels pares dels nuvis, de la data i el lloc del matrimoni, moltes vegades l'ofici dels pares i el nom del capellà.

Les amonestacions són uns papers manuscrits, que semblen notes perquè el capellà s'enrecordés durant la missa de dir-les, hi consten els noms dels nuvis, dels pares dels nuvis, del lloc d'origen i quins dies s'han de dir.

Aquesta documentació ens ofereix una informació molt rica sobre demografia.

3.6 Baptismes. Dates extremes 1433/1439. 1 volum.

Aquest llibre està enquadernat amb el llibre d'excomunions i el seu nom mateix ens indica la informació que en podem treure.

3.7 Excomunions. Dates extremes 1433/1440. 1 volum.

Aquest llibre està enquadernat amb el llibre de baptismes. Es un llibre molt important per la informació que conté.

4. Col·leccions Factícies

4.1 Pergamins. Dates extremes 1348-1605.

Està composta per un total de 173 pergamins.

Aquests pergamins els van restaurar i inventariar des de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

La informació que en tenim és la data i el lloc, les mides, un petit regest i el nom del notari, si hi consta.

Es calcula que hi ha uns 2.000 pergamins que pertanyen al Fons de la Comunitat de preveres de Cervera, els quals estan enrotllats i per inventariar.

L'inventari

Hem conservat la numeració d'un inventari antic, perquè aquesta numeració és ben visible a l'exterior dels llibres (són uns papers enganxats al lloc), i perquè es conserva, la qual cosa permet a qualsevol persona que l'interessi estudiar l'ordenació i la classificació que es va seguir per fer aquell inventari.

Dels dos inventaris que hem trobat, un és d'agost de 1882, i està organitzat en set armaris (que devia ser el lloc on estava guardada la documentació) i en descriu 267 unitats.

A l'armari 1 i 2 hi havia lligalls amb documentació referent a causes pies, escriptures de creació i censals i lligalls amb les rendes de les causes pies.

A l'armari 3 hi havia els llibres de consells de la Comunitat, llibres de causes pies, admissions, decrets.

A l'armari 4 hi havia fundacions de misses, llibres d'ultres i solemnitats, llibres majors d'òbits, llibres de beneficis i rendes de terces.

A l'armari 5 llibres de marmessories, fundacions de misses, llevadors de censals, causes i concòrdies i comptes.

A l'armari 6 hi havia els llibres de priorat i esmerços, llibres de misses i de procura i partilla.

A l'armari 7 hi havia dipòsits i llibres de misses.

L'altre, és un inventari que descriu 1.226 unitats, ordenades pel número d'ordre antic, i agrupades en lligalls. Consta amb el nom d'inventari de l'arxiu parroquial, però, en el cas que ho sigui hi faltaria molta documentació.

Del número 1 al 322, hi ha causes pies, decrets i ordinacions, censals i rendes, llibres majors de misses, aniversaris, òbits, beneficis, terces, marmessories, fundacions, llibres de priorat, llibres de procura i partilla, i llibres de misses.

Després torna a començar la numeració, hi ha plecs de les capelles, causes i concòrdies, comptes i més endavant ja no continua la numeració.

L'inventari que nosaltres hem fet segueix l'estructura del quadre de classificació del fons.

Notes

- 1 DALMASES MASSOT, Faust. *Guia Histórico-descriptiva de la ciudad de Cervera*. Cervera: Imprenta de José Antonio Valentí, 1890
- 2 Fons de la Comunitat de Preveres. *Llibre Major de Misses, 1421-1613*. Arxiu Històric Comarcal de Cervera (d'ara en endavant ACC). FCP:03.01.547
- 3 DURAN SANPERE, Agustí. "La Creu de Sant Nicolau". A: *Llibre de Cervera*. Barcelona: Ed. Curial, 1977, pp. 173-180
- 4 TELLO ARAGAY, Enric. "L'Església, el crèdit i la usura a Cervera en el segle XVIII". A: *Cervera i la Segarra al segle XVIII. En els orígens d'una Catalunya pobra, 1700-1860*. Lleida: Pagès editors, 1a edició, 1995, pp. 203-271
- 5 Fons de la Comunitat de Preveres. *Consueta, 1634*. ACC. FCP:01.01.22
- 6 DALMASES MASSOT, Faust. Op. cit.
- 7 Fons de la Comunitat de Preveres. *Consueta, 1752*. ACC. FCP:01.01.27
- 8 Fons de la Comunitat de Preveres. *Consueta, 1634*. ACC. FCP:01.01.22
- 9 MIRÓ BALDRICH, Ramon. "L'administració de la Unió de Preveres de Bellpuig a la segona meitat del segle XVIII i primer terç del XIX (primera part)". A: *Miscel·lània d'estudis, Quadern de El pregoner d'urgell, 10*. Bellpuig: Ed. Associació d'Amics de la Plana d'Urgell, 1997, pp. 11-33
- 10 SABATÉ BOSCH, Josep M. "L'arxiu eclesiàstic com a font de la història local". *Historia et Documenta. Revista de divulgació històrica i dels fons documentals de l'Arxiu Històric Comarcal de Valls (Alt Camp)*, Valls, 1995, any II, núm. 2, pp. 97-127
- 11 PUIG TÀRRECH, Roser; GRAU PUJOL, Josep M.T. "Aproximació a l'arxiu parroquial de Santa Coloma de Farners". A: *I Congrés d'Història de l'Església catalana des dels seus orígens fins ara*. Solsona, 1993, pp. 139-152
- 12 Fons de la Comunitat de Preveres. "Notas de algunas noticias per lo govern de l'arxi-ver, 1782-1790". *Ordinacions, 1633/1863*. ACC. FCP:01.01.08
- 13 Fons de la Comunitat de Preveres. *Consueta, 1752*. ACC. FCP:01.01.27
- 14 Fons de la Comunitat de Preveres. *Ordinacions, 1781/1936*. ACC. FCP:01.01.13
- 15 ADROER PELLICER, M.Àngels. *Inventari de la Comunitat de preveres de Santa Maria de la Bisbal, 1418-1884*. Arxiu Històric Comarcal de Girona, 1993
- 16 TELLO ARAGAY, Enric. Op. cit.
- 17 TELLO ARAGAY, Enric. Op. cit.
- 18 DE LLOBET MASSACHS, Santiago. "La casa de pagès i la col·locació dels fills segons dins l'església". *Quaderns de La Selva. Revista del Centre d'Estudis Selvatans*, La Selva, 1993, 6, pp. 79-95
- 19 TELLO ARAGAY, Enric. Op. cit.
- 20 Fons de la Comunitat de Preveres. "Carta de 1812". *Correspondència, 1633-1864*. ACC. FCP:01.04.49
- 21 Fons de la Comunitat de Preveres. *Llibre de Consells, 1510-1537*. ACC. FCP:01.02.31
- 22 Fons de la Comunitat de Preveres. *Capbreu dels òbits, 1316-1400*. ACC. FCP:02.09.412
- 23 Fons de la Comunitat de Preveres. *Llibre de Consells, 1460-1504*. ACC. FCP:01.02.29

- 24 DE LLOBET MASSACHS, Santiago. Op. cit.
- 25 Fons de la Comunitat de Preveres. *Ordinacions, 1781/1936*. ACC. FCP:01.01.13
- 26 Fons de la Comunitat de Preveres. *Causa pia de Lluís de Montaner. Llibre 2n, 1769-1921*. ACC. FCP:02.01.150
- 27 Fons de la Comunitat de Preveres. *Llibre de Consells, 1834-1899*. ACC. FCP:01.02.40
- 28 Fons de la Comunitat de Preveres. *Marmessoria d'Ana Maria Boldú, 1828-1938*. ACC. FCP:02.02.201
- 29 TELLO ARAGAY, Enric. Op. cit.
- 30 SABATÉ BOSCH, Josep M. Op. cit.
- 31 Fons de la Comunitat de Preveres. *Capítols, 1629-1710*. ACC. FCP:01.01.05 i Fons de la Comunitat de Preveres. *Capítols, 1736/1930*. ACC. FCP:01.01.06

Resumen

La Comunidad de Presbíteros y Cofradía de San Nicolás de Cervera es una entidad que existió desde el siglo XIV hasta principios del siglo XX. Su funcionamiento tuvo gran importancia en la vida religiosa de la ciudad y en la economía de toda la comarca.

A partir de las funciones religiosas, desarrolló toda una red de beneficios económicos. Para hacerla efectiva estableció, a lo largo del tiempo, un sistema de organización que permitía ejercer un control estricto sobre sus miembros, por un lado, y sobre sus intereses económicos, por otro.

En este artículo se resume el estudio sobre el funcionamiento de la entidad y el trabajo que se llevó a cabo con su documentación. Se elaboraron un cuadro de clasificación y un inventario, y se hizo un análisis de todas las series documentales.

Résumé

La Communauté ecclésiastique et Confrérie de Sant Nicolau de Cervera est un organisme qui a existé du XIV^{ème} au début du XX^{ème} siècle. Son fonctionnement a eu énormément d'importance sur la vie religieuse de la ville et l'économie de toute la région.

À partir des fonctions religieuses, elle a développé un véritable réseau de bénéfices économiques, concevant, pour le rendre efficace, un système d'organisation qui lui permettait d'exercer un contrôle très strict, sur ses membres d'une part, et sur ses intérêts économiques de l'autre.

Cet article résume l'étude sur le fonctionnement de l'organisme et le travail qui a été mené avec ses documents. Un tableau de classification, un inventaire et une analyse de toutes les séries documentaires ont été effectués.

Summary

The Sant Nicolau de Cervera Ecclesiastic Community and Brotherhood existed from the 14th century up to the early 20th century. It played a very important role in the religious life of the city and in the economy of the entire region.

Starting with its religious functions, it developed a network of economic benefits. In order to make it work, the Community over time established an organisation system that enabled it to exercise strict control of its members and of its economic interests.

This article summarises the study of the group's operation and the work involving its documentation. A classification chart and an inventory were drawn up, and all of the document series were analysed.